

Ojāra Zandera darba gadi bibliotēkā (1968–2000)

Atslēgvārdi: grāmatas, rokraksti, grāmatniecība, izstādes, bibliotēka, rakstnieki, Ojārs Zanders.

Grāmatniecības vēsturnieka un literatūrzinātnieka Ojāra Zandera (1931–2018) darba gadi LPSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālajā bibliotēkā un Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā (LAB, tagad Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka) ilga no 1968. līdz 2000. gadam.

Ojārs Zanders sāka strādāt bibliotēkā, un Misiņa bibliotēkas bijušais vadītājs, bibliogrāfs Kārlis Egle ierosināja uzticēt O. Zanderam bibliofila Jāņa Misiņa un paša krātos materiālus. Par bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas vadītāju O. Zanders nostrādāja 24 gadus (1968–1992), kopumā bibliotēkā – 32 gadus. “Pirmais uzdevums bija sakārtot uzkrātos un neinventarizētos materiālus, iepludināt fondos to rakstnieku rokrakstus, kuri bijuši izsūtījumā Sibīrijā un kuru darbi politisku iemeslu dēļ lasītājiem bija nepieejami. Viens no tādiem bija Līgotņu Jēkabs un viņa 170 vienību lielais rokrakstu krājums.”¹

Literatūrzinātnieka Alfrēda Gobas, rakstnieka Kārļa Kraujiņa, dzejnieka Antona Bārdas rokraksti un citi kultūrvēsturei nozīmīgi materiāli, pateicoties O. Zanderam, nonāca bibliotēkā.

Ojārs Zanders raksta: “Pirms pārnākšanas uz Misiņa bibliotēku (1968) zināmu pieredzi deva astoņi darba gadi Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā (1960–1968), kur vācām analogus materiālus: manuskriptus, vēstules, dokumentus, fotoattēlus un citas

personālijas, arī grāmatas ar autoru veltījuma ierakstiem.

Strādājot jau Misiņa bibliotēkā, devos, piemēram, pie Kārļa Štrāla Pļaviņās ar Kārļa Egles ieteikuma vēstuli kabatā. Arī pie citiem rakstniekiem – Antona Birkerta, Kārļa Kraujiņa, Paulīnas un Antona Bārdas, ilglaicīgs kontakts izveidojās ar literatūrzinātnieku Alfrēdu Gobu.

Rokrakstu vākšanai nevar pielikt hronoloģiski punktu. Tas ir process, kas turpinās, tāpat kā pati latviešu literatūra. Dzīvā tagadne būs kādreiz pagātne, un labākā tās daļa piederēs mūžībai.²

Rokraksti nav sverami ne kilogramos, ne tonnās. Reizēm siks autogrāfs, plāna vēstule nozīmīgāka par apjomā lielu mašīnrakstu, kurā vairs nav īsta rokraksta cilvēciskā siltuma. Var pārnest, ka mūsu paaudze ne tik sīki precizējusi savu līdzdalību attiecīgajā rokraksta ienākšanas vēsturē, kā to darījis Jānis Misiņš un Kārlis Egle. Bet mēs jau neviens nevaram un negribam ar viņiem mēroties. Mūsu vārds te nav būtisks. Svarīgi, ka šāds rokraksts vispār ir. Bibliotēkas plauktos un līdz ar to kultūras apriņķī. Svarīgi, ka šajos pārdesmit gados latviešu rakstnieku rokrakstu fondi auguši gan skaitā, gan plašumā.”²

O. Zanders atceras: “Jau Alfrēda Gobas dzīves laikā daļa viņa rokrakstu nonāca dažādās krātuvēs, iespējams, ka kādi arī privātos krājumos. Pēc A. Gobas nāves (31.01.1972.) krietnu viņa arhīva daļu man izdevās iegūt

¹ Labrence, L. *Latviešu rakstnieku rokraksti Misiņa bibliotēkā*. Rīga: LAB, 1994, 31. lpp.

² Zanders, O. Dažas epizodes rokrakstu vācēja gaitās. 1990. *Latviešu grāmatniecības vēsture*. LUAB MR, F. 1570.

ZA FB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļai. Tāpat grāmatas ar autora veltījuma ierakstiem A. Gobam. Arī retus XIX gadsimta latviešu autoru pirmizdevumus. Arhīvu Misiņa bibliotēkā veido plaša sarakste, fotoattēli, materiāli, kas vākti dažādu kopoto rakstu izveidei.

Vairāk vai mazāk izstrādāti un rokrakstā palikuši apcerējumi latviešu kultūras vēsturei. Arī citu autoru rokraksti, kas glabājušies A. Gobas mājās. Tie noderējuši un noderēs ne vienam vien latviešu literatūrzinātniekam, vispār kultūras pētniekam.

Atceros, ka šos materiālus vajadzēja komplektēt pašā ziemas spelgoņā neapkurinātajā A. Gobas bibliotēkas istabā un plānāk gērbtais bibliotekārs tika sodīts ar sekojošu plaušu karsoni. Bet palika gandarījums, ka saglābta ievērojama daļa no darbīga cilvēka arhīva.”³ 3 4

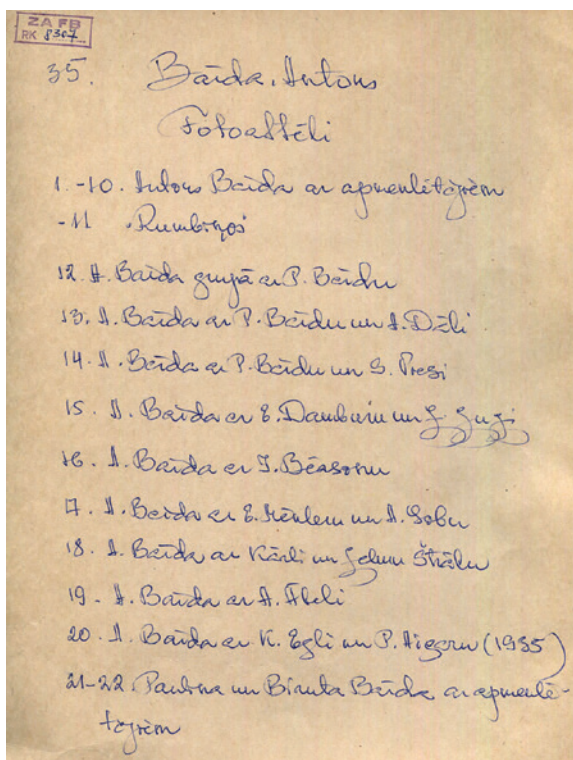
O. Zandera pārziņā bija vairāk nekā 30 000 retu, senu un unikālu grāmatu, sākot ar rokrakstu grāmatām no 13. gadsimta beigām, inkunābulām, paleotipiem, pirmajiem Rīgas iespieddarbiem līdz pat mūsdienu izdevumiem. Viņš vadījis ekskursijas un lasījis referātus par grāmatniecību, latviešu un cittautu literatūru, piedalījies ar ziņojumiem par Rīgas grāmatniecību un kultūru starptautiskajās zinātniskajās konferencēs Latvijā, Vācijā, Polijā, Krievijā, Igaunijā un Norvēģijā. O. Zanders bija daudz publicāciju un grāmatu autors.

Domājot par unikālajām grāmatām, O. Zanders 1991. gadā uzrakstīja šādas rindas:

Gadsimtu balsis skan grāmatās laikmetiem
pāri,
Grāmata sena – lai svētīts Tavs vārds;
Mūžības mirdzums, kas smagnējos sējumus
skāris,
Starot var gaišāk nekā pusnaktī sārts.

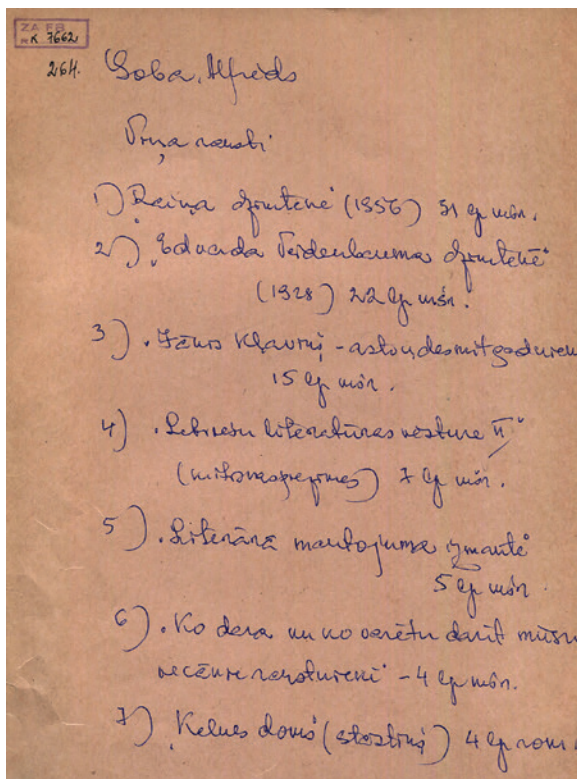

1 Ojārs Zanders Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā 1970. gadā

2 Dokuments no dzejnieka Antona Bārdas fonda

³ Zanders, O. Piemirsta darba vīra atcerei (1889–1989). *Latvijas Jaunatne*, 1990, 30. janv., Nr. 18, 3. lpp.

3 Dokuments no literatūrzinātnieka Alfrēda Gobas fonda

Ieklausies, lasītāj, gadsimtu viedajā runā,
Pirksti kad bijīgi dzeltušās lappuses šķir;
Grāmata vienmēr – pat posta un ieroču dunā –
Pacelta pāri kā vairōgs pār cilvēku ir.⁴

Daudzus darba gadus O. Zanders veltīja Rīgas grāmatniecības izpētei. 1988. gadā iznāca viņa sastādīts ceļvedis jubilejas izstādei “Senās grāmatas Rīgā (13. gs. – 18. gs.)”, kurā iekļauta informācija par Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas un Latvijas Nacionālās bibliotēkas bagātībām. Abas Latvijas lielākās zinātniskās bibliotēkas parādīja unikālākās, retākās, nozīmīgākās un mākslinieciski skaistākās savu krājumu grāmatas. Ekspozīcijas vieta bija Doma baznīcas krusteja, kur vairāk nekā 300 gadu (no 1553. līdz 1891. gadam) atradās 1524. gadā dibinātā Rīgas pilsētas bibliotēka. **5**

2000. gadā apgādā “Zinātne” iznāca grāmata “Senās Rīgas grāmatniecība un kultūra Hanzas pilsētu kopsakarā (13.–17. gs.)”, kurā mēģināts parādīt Rīgas kultūras attīstības gaitu pirmo piecu pilsētas pastāvēšanas gadsimtu laikā. Impulsu grāmatas tapšanai devis autora uzskats, ka viņam visu dzīvi bijis raksturīgi ķerties pie lietām, kas citiem paslīd garām nepamanītas vai liekas mazsvarīgas. Tādas tēmas bija Rīgas grāmatniecības četrsimtgade un pirmais grāmatiespiedējs, jo visbagātākais Nikolausa Mollīna (*Nicolaus Mollinus*, 1588–1625) izdevumu klāsts saglabājies tieši Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā – gan pirmie Rīgā iespiestie kalendāri ar pilsētas panorāmu titullappā, gan Rīgas Domskolas grāmatas, gan dažādi rātes noteikumi, grāmatas dievkalpojumiem un arī Rīgas humānistu sacerējumi.

Latviešu grāmatniecības vēstures pētnieks Konstantīns Karulis atzīst: “O. Zandera grāmata izdota ļoti krāšņi – lielā formātā, ar daudzām ilustrācijām, no kurām daļa krāsainas reprodukcijas. Tiešām, reprezentatīvs izdevums. Izcils tas ir arī tanī ziņā, ka pirmo reizi

⁴ Zanders, O. Gadsimtu balsis skan grāmatās laikmetiem pāri... *Ex libris*, 1991, Nr. 2, 2. lpp.

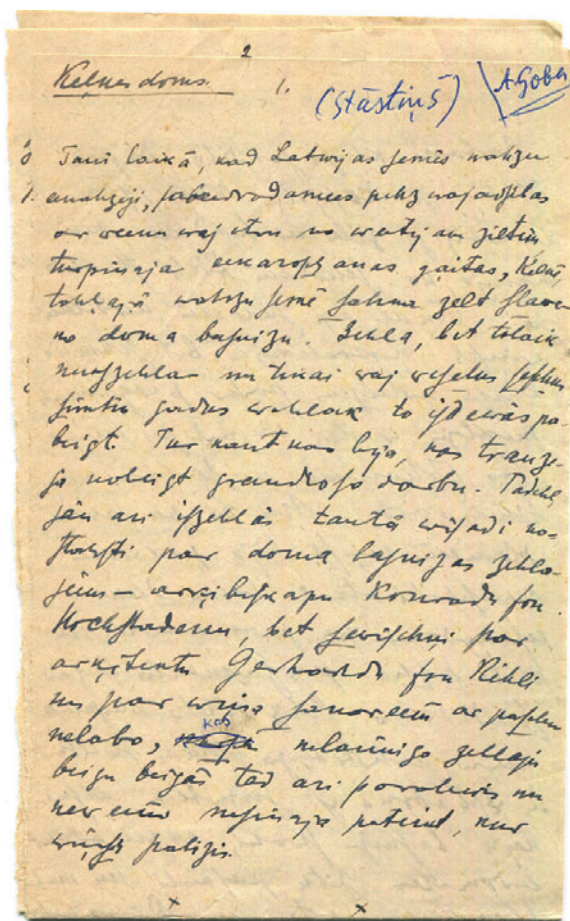
latviešu grāmatniecībā parādījusies monogrāfija par kādu tipogrāfu un viņa produkciju.”⁵ 6

Otrs impulss šīs grāmatas radīšanai nāca 1992. gadā, kad Ojārs Zanders Libekā piedalījās konferencē “Baltica”. Runājot ar citu valstu speciālistiem, nostiprinājās atziņa, ka valstis koncentrējas galvenokārt uz savas vēstures apzināšanu un informācija par citām Hanzas pilsētām ir visai skopa. Rīga šajā kontekstā bija samērā maz zināma, lai gan bija acīmredzamas kopsakarības visās savienības pilsētās. Ojārs Zanders uzskatīja, ka šajā grāmatā centrā izvirzīta viena pilsēta un ap to skatīta visa Hanzas savienība, rādot gan pilsētām kopīgo, gan atšķirīgo.

Konkursā “Skaistākā grāmata 2000”, kuru rīkoja Latvijas Grāmatizdevēju asociācija sadarbībā ar Rīgas Domes Kultūras pārvaldi un Kultūras ministriju, par gada grāmatu tika atzīta Ojāra Zandera grāmata “Senās Rīgas grāmatniecība un kultūra Hanzas pilsētu kopsakarā (13.–17. gs.)”. 7

Kāpēc Ojāra Zandera grāmata tika uzskatīta par tik īpašu? Ne tāpēc, ka tā bija laba velte Rīgas 800 gadu jubilejai un uzskatāma liecība Latvijas virzībai uz Eiropu, bet gan tāpēc, ka tajā izpētīta grāmatniecības un kultūras attīstība plašā Ziemeļeiropas reģionā ap Baltijas jūru vairāk nekā piecsimt gadu ilgā laika posmā un Latvija pārliecinoši parādīta Eiropas kontekstā. Rūpīgi izstrādātos tekstus ilustrēja 470 attēli, kurus autors atradis Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā, kā arī Vācijas, Zviedrijas, Dānijas, Igaunijas, Somijas un Krievijas arhīvos un bibliotēkās.

“Pētīt Rīgu – nozīmē izstaigāt tās vēstures astoņus gadsimtus. Un tas ir gluži kā mākslas izstādē: pie vienas gleznas tu kavējies ilgi, ilgi; citai paej tikai steigšus garām. Neesmu Rīgas iedzimtais; esmu drīzāk Rīgas “noburtais”. Lauku zēns, kurš dzimis Jaungulbenes pagasta dziļā nostūrī un kuram vēl tuvējā bērzu birzī cirsta šūpuļa liksts. Atzišos, ka personīgi es

4 Literatūrzinātnieka Alfrēda Gobas rokraksts

⁵ Karulis, K. Grāmatas garie ceļi. Karogs, 1989, Nr. 7, 143. lpp.

5 Izstādes ceļveža “Senās grāmatas Rīgā (13. gs. – 18. gs.)” vāks

6 Grāmatas “Tipogrāfs Mollins un viņa laiks: pirmās Rīgā iespiestās grāmatas, 1588–1625” vāks

mīlāk kavējos zem Rīgas Doma senatnīgajām velvēm nekā bezcerīgi blenžu kāda jaunuzcelta supermārķeta stiklotajās sienās. Bet katram Rīgas gadsimtam jau bijusi sava pievilcība, katram sava gaisma un ēnas, savi sasniegumi un neveiksmes. Ne ar mūsu piedzimšanu pasaule sākusies, ne ar mūsu aiziešanu tā beigsies. Ne mēs pirmie Rīgas cēlāji, ne arī pēdējie tās arhitekti. Rīga ir kā gotiska katedrāle, ko ceļ gadsimtiem ilgi Dievam un mūžībai par godu. Mēs katrs piensam pa ķieģelītim, un tā ir mūsu misija savā mūžā.

Sevišķi skarbs ne tikai Rīgai, bet visai Latvijai, Eiropai un pasaulei bijis 20. gadsimts. Daudzi krietnu laiku bija piemirsuši vārdu, ko gan derētu atcerēties. Tā ir godbijība pret cilvēka dzīvību, cilvēka personību, ģimeni, savu tautu un Latvijas valsti. Tā ir godbijība pret iepriekšējo paaudžu radītām kultūras vērtībām. Esam vairāk grāvuši, nekā cēlušī un atjaunojuši. Katrs Rīgas vēstures pētnieks ir arī sava veida celtnieks, kaut arī pats personīgi viņš neceļ ne koka, ne akmens Rīgu. Bet viņš palīdz tiem, kas patiesi ceļ. Protams, ņemot vērā mūsu mūža islaicīgumu, atcerēsimies angļu vēstures filozofa Arnolda Toinbija vārdus: “Mūsu paviršā un fragmentārā pagātnes vīzija ir laužas gaismas strēles uz tumsā iegremdētu ainavu, ko visā pilnībā pazīst tikai Dievs.” Reizēm mums saka: esiet kā dievi. Bet vai tad to kāds varējis?

Zināšanas par Rīgu esmu apguvis galvenokārt patstāvīgi, bet vēstures likloču ceļos nav par ļaunu arī kāds pavadonis. Man blakus klejojamos pa gadsimtu lokiem brīžiem bijis gan Arveds Švābe, gan Arnolds Spekke, gan Edgars Dunsdorfs, gan Edgars Andersons, kultūrvēsturnieki Jānis Straubergs un Andrejs Johansons. No vācu autoriem vēl gribētos minēt nenogurdināmo Johanu Kristofu Broci, reformācijas vēsturnieku Leonīdu Arbūzovu un ilggadējo Rīgas pilsētas bibliotēkas pārzini Nikolaju Bušu. Vēstures labirintos, it sevišķi tālajos gadsimtos, var nomaldīties pat ar pavadoni, un taisnība vien ir Edgaram Andersonam, kurš saka: “Izsekodams tālaika vēstures notikumus, vēsturnieks soļo kā pa purvu miglā un

tumsā, sekodams kontūrām, kustībām un tālo notikumu vājām atbalsīm.”

Ja jau reizēm strīdamies pat par notikumiem pirms gadiem piecdesmit, ko tad lai saka par norisēm pirms gadiem astoņsimt? Rakstot par tik seniem laikiem, būtu vēlams atturēties no kategoriskiem spriedumiem. Labāk runāsim varbūtības izteiksmē, pieļaujot arī alternatīvus risinājumus. Pētnieka rīcībā taču parasti ir ierobežota vēsturisko liecību kopa, un savus secinājumus (turklāt sev vēlamā virzienā) viņš izdara tikai šo argumentu robežās. Bet varbūt ir bijusi vēl cita materiālu kopa, kas pierādītu gluži pretējo vai vismaz apšaubītu strikti deklarēto. Viduslaiku un arī senās Rīgas pētnieku vajā virkne grūtību. Jo tālāk vēsturē, jo mazāk argumentu. Kari, ugunsgrēki un kultūras vērtību izvazāšana pa labi un pa kreisi nereti sasaitījusi pētnieka rokas.

Piemēram, sāpīga un vēl šobrīd izjūtama ir Rīgas pilsētas bibliotēkas degšana 1941. gada vasarā, kad gāja bojā deviņas desmitdaļas no sakrātā. Un tomēr – arī tagad LAB fondi ir izcili bagāti,” atzīst O. Zanders.⁶

O. Zanders veidojis daudzas izstādes par grāmatniecības, literatūras, zinātņu vēstures un kultūras jautājumiem. Pasaules latviešu ārstu kongresam, kas notika 1993. gadā Rīgā, tika sagatavota izstāde “Medicīnas literatūra no viduslaikiem līdz 21. gadsimtam”. Starp LAB inkunābulām ir vairāki ar medicīnu saistīti darbi. 1473. gadā Štrāsburgā izdots apjomīgākais sējums “Speculum naturale” ir viens no senākajiem medicīnas leksikoniem viduslaikos. 15. un 16. gadsimta mijā populāri bija Veselības dārzi, kas iespiesti latīņu un vācu valodā. Par *Bibliotheca Rigensis* medicīnas literatūru 1891. gadā izdots īpašs katalogs “Sectio medicina”. Rokrakstu vidū, piemēram, ir Rīgas ārsta Nikolaja Himzela (1729–1764) Eiropas ceļojuma apraksts vairākos sējumos ar zīmējumiem.

7 Grāmatas “Senās Rīgas grāmatniecība un kultūra Hanzas pilsētu kopsakarā (13.–17. gs.)” vāks

⁶ Zanders, O. Ar grāmatu cauri Eiropai uz savu Everestu. *Latvijas Vēstnesis*, 2000, 14. dec., 13. lpp.

Izstāde “Polijas un Latvijas vēsturiskās un kultūras saiknes” – plaša un daudzkrāsaina mozaika. Vecākais izdevums tajā bija 1483. gadā Venēcijā iespiestā latīņu Bībele, kas kādreiz piederējusi pazīstamajam poļu magnātam Andžejam Zaluskim (*Andrzej Zaluski*, 1701–1774). Plaši pārstāvēts šajā izstādē bija 16. gadsimts un 17. gadsimta pirmā puse, ko var saukt par kultūras zelta laikmetu. Senas hronikas, vēstures apcerējumi, kartes, kur pavīd gan Polijas valsts, gan toreizējās Livonijas kontūras. Ar 1581. gadu arī Rīga ir Polijas karaļa Stefana Batorija (*Stephanus Rex*, 1533–1586) protektorātā, un viņš ir pirmais kronētais valdnieks, kurš Rīgā ciemojās 1582. gadā.

1994. gadā O. Zanders noorganizēja plašu izstādi “Herders un viņa laikabiedri”, kura bija veltīta izcilā vācu filozofa un apgaismo-tāja, kādreizējā rīdzinieka Johana Gotfrīda Herdera (*Johann Gottfried Herder*, 1744–1803) 250. dzimšanas dienai. Vairāk nekā 500 eksponātu – grāmatas, attēli, vēstules, rokraksti – rādīja Herderu Baltijas un Eiropas kultūras kontekstā, bija akcentēti Herdera darbības gadi Rīgā (1764–1769), kad viņš bija mācītājs, Rīgas Domskolas skolotājs, kā arī Rīgas pilsētas bibliotēkas bibliotekāra palīgs. Izstāde sasaucās ar starptautisko zinātnisko konferenci “Johans Gotfrīds Herders un viņa laika vācu literatūra Baltijas reģionā”, kurā vispusīgi izvērtēts Herders un viņa laikmets uz vācbaltu literatūras fona.

“Dievs, savu vārdu uzturi!” – šādi vār-di latviešu dzejas un valodniecības pamat-liecēja Baltijas vācieša Kristofora Firekera (*Christophorus Füreccerus*, 1612–1684) tulkoju-mā likti izstādes nosaukumā, kas veltīta refor-mācijas kustības aizsācējam Mārtiņam Luteram (*Martin Luther*, 1483–1546). Tā bija pilnīgākā izstāde, kas veidota par Mārtiņu Luteru un viņa laiku Latvijā ar plašu hronoloģisku un saturis-ku izvērsumu, sākot ar Lutera dzimšanas dienu 1483. gadā līdz pat mūsdienām. Izstādes se-nāko daļu veidoja Lutera darbu pirmizdevumi reformācijas laikā, arī viņa vēstījumi Livonijai, uz Rīgu sūtītās vēstules, Lutera tulkotās Bībeles

krāšņie izdevumi 16. un 17. gadsimtā, Lutera laikabiedru izdevumi.

Savukārt izstāde “No “Budenbrokiem” līdz “Doktoram Faustam”” bija veltīta vācu rakstnieka Tomasa Manna (*Thomas Mann*, 1875–1955) 120. dzimšanas dienai, to papildī-nāja zinātniskā konference, kurā referēja par T. Manna vietu Latvijā un jaunumiem T. Manna pētniecībā Vācijā.

1996. gadā Latvijas Akadēmiskajā biblio-tēkā notika vērienīga zinātniska konference “Svešniecības faktora uztvere daudz nacionālā sabiedrībā Baltijas reģionā 18. un 19. gadsim-tā”, kā arī atklāta O. Zandera veidota izstāde “Garlībs Merķelis Latvijā un Eiropā”, kurā atspoguļots Garlība Merķeļa (*Garlieb Merkel*, 1769–1850) laikmets, domubiedri, sekotāji, viņa tradīcija latviešu atmodas kustībā.

Atzīmējot vācu dzejnieka Johana Volfganga fon Gētes (*Johann Wolfgang von Goethe*, 1749–1832) 250. dzimšanas dienu, tika atklāta jubile-jas izstāde un organizēta zinātniskā konference “Gēte un Baltija”. Izstāde atspoguļoja Gēti visā viņa daudzpusībā: kā dzejnieku, dramaturgu, dabaspētnieku, valstsvīru, tēlotājmākslas un teātra draugu, dzīves filozofu un mākslinieku. Izstādē bija pievērsta uzmanība tam, ka jau 1784. gadā Rīgā sāka izrādīt Gētes sacerētās lugas un latviski tika iztulkoti daudzi Gētes darbi. 8 9

O. Zanders 2001. gadā kļuva par Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktoru, 2002. gadā – par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieku. Par mūža ieguldījumu Rīgas grāmatniecības izpētē 2003. gadā viņš saņēma Rīgas balvu. Saistībā ar ieguldījumu Latvijas kultūrā O. Zanders bijis Valsts kultūrkapitāla fonda mūža stipendiāts.

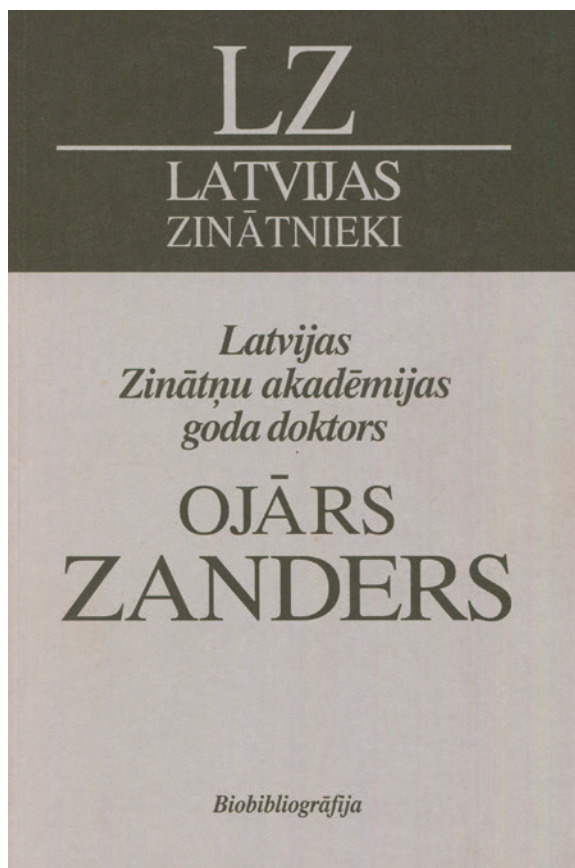
Sveicot ilggadējo Latvijas Akadēmiskās bib-liotēkas darbinieku Ojāru Zanderu 70. dzim-šanas dienā, Latvijas Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga uzrunā sacīja:

“Sirsnīgi sveicu Jūs nozīmīgajos svētkos!

Katra valsts ir tik ietekmīga un stipra, cik izglītoti, strādīgi un pašcieņas pilni ir tās cil-vēki. Un man ir liels prieks, ka mūsu zeme var lepoties ar tik izcilu un ražīgu zinātnieku un publicistu, kura darbi jau ilgus gadus priecē

8 Ojārs Zanders Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā 2000. gadā

10 Grāmatas "Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors Ojārs Zanders: biobibliogrāfija" vāks

9 Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas direktora vietniece zinātniskajā darbā Venta Kocere un galvenais bibliogrāfs Ojārs Zanders izstādes "Johans Volfgangs Gēte – 250. Dzīves un darba mozaīka" atklāšanā 1999. gada 27. oktobrī

un iepazīstina Latvijas lasītājus ar latviešu un cittautu kultūras un literatūras pērlēm, kā arī ievērojamākajām personībām.

Pateicībā par lielo ieguldījumu Latvijas literatūrzinātnē un kultūrvēstures pētniecībā vēlu veiksmi, spēku, izturību un daudz radošu ideju arī turpmākajā darbā! Daudz laimes, prieka un veselības!”⁷

2001. gadā Latvijas Akadēmiskā bibliotēka sērijā “Latvijas zinātnieki” sagatavoja biobibliogrāfiju “Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors Ojārs Zanders”, kurā iekļauts paša Ojāra Zandera biogrāfiskais apcerējums “Nedaudz par sevi un mūžā paveikto”, kā arī 808 zinātnisko publikāciju saraksts, 23 populārzinātniski raksti un publicistika, dzeja un proza. 10

⁷ Rozeniece, A. Par cilvēku grāmatās un grāmatu vidū. *Latvijas Vēstnesis*, 2001, 23. marts, 26. lpp.

Avoti un literatūra

- Karulis, K. Grāmatas garie ceļi. *Karogs*, 1989, Nr. 7, 143.–146. lpp.
- Krūmiņa, L. *Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors Ojārs Zanders: biobibliogrāfija*. Rīga: LAB, 2001.
- Labrence, L. *Latviešu rakstnieku rokraksti Misiņa bibliotēkā*. Rīga: LAB, 1994.
- Rozeniece, A. Par cilvēku grāmatās un grāmatu vidū. *Latvijas Vēstnesis*, 2001, 23. marts, 26. lpp.
- Zanders, O. Ar grāmatu cauri Eiropai uz savu Everestu. *Latvijas Vēstnesis*, 2000, 14. dec., 13. lpp.
- Zanders, O. Dažas epizodes rokrakstu vācēja gaitās. 1990. Latviešu grāmatniecības vēsture. LUAB MR, F. 1570.
- Zanders, O. Gadsimtu balsis skan grāmatās laikmetiem pāri... *Ex libris*, 1991, Nr. 2, 2. lpp.
- Zanders, O. Piemirsta darba vīra atcerei (1889–1989). *Latvijas Jaunatne*, 1990, 30. janv., Nr. 18, 3. lpp.
- Zanders, O. *Senās grāmatas Rīgā (13. gs. – 18. gs.): ceļvedis jubilejas izstādei*. Rīga: Avots, 1988.
- Zanders, O. *Senās Rīgas grāmatniecība un kultūra Hanzas pilsētu kopsakarā (13.–17. gs.)*. Rīga: Zinātne, 2000.
- Zanders, O. *Tipogrāfs Mollins un viņa laiks: pirmās Rīgā iespiestās grāmatas, 1588–1625*. Rīga: Zinātne, 1988.